

Karl Dedecius. Literatura - Dialog - Europa

Karl Dedecius. Literatura - Dialog - Europa

20 maja o godzinie 18.00, wernisażem wystawy czasowej w Muzeum Miasta Łodzi, zostanie zainaugurowany międzynarodowy projekt poświęcony jednemu z wielkich tłumaczy literatury polskiej na świecie - Karłowi Dedeciusowi.

Projekt "Karl Dedecius. Literatura - Dialog - Europa" służy przybliżeniu zagadnień związanych z tłumaczeniem, a także pokazaniu jego roli w komunikacji międzyludzkiej - mówi Marta Skłodowska, kurator i autor projektu. Dzięki ekspozycji oraz towarzyszącym jej wydarzeniom chcielibyśmy odnaleźć współczesny wymiar wielokulturowości, sprawdzić, czy istnieje bliskość między Polską i Niemcami na polu literatury i europejskiej tożsamości, a także otworzyć siebie samych oraz przede wszystkim zwiedzających na Innego - dodaje.

Wystawa jest częścią bilateralnych obchodów z okazji zbliżającej się 95. rocznicy urodzin tłumacza, na które złożą się także: międzynarodowy panel dyskusyjny, warsztaty w przestrzeni miejskiej oraz publikacja. Ekspozycja *Karl Dedecius. Literatura - Dialog - Europa* będzie prezentowana w Łodzi do 30 sierpnia, następnie odwiedzi Słubice, gdzie znajduje się Karl Dedecius Archiv (24.09-08.10.2015) oraz Darmstadt, gdzie Karl Dedecius założył Instytut Kultury Polskiej w Niemczech (maj 2016).

Wystawa

Karl Dedecius. Literatura - Dialog - Europa

Termin: 20 maja - 30 sierpnia 2015 r.

Miejsce: Galeria Wystaw Czasowych

Muzeum Miasta Łodzi

ul. Ogrodowa 15

Wernisaż: 20 maja (środa), godz. 18:00 (Sala Lustrzana)

Kurator: Marta Skłodowska

Nowa wystawa czasowa w muzeum jest punktem wyjścia do szeregu działań wokół postaci tłumacza, krytyka i badacza literatury, jednej z najważniejszych postaci reprezentujących kulturę i literaturę polską w Niemczech, a zarazem świadka epoki - Karła Dedeciusa. Aby przedstawić jego postać, pokazać skomplikowane koleje życia oraz przybliżyć kulisy pracy tłumacza, na ekspozycji zaprezentowane zostaną m.in. archiwalne dokumenty związane z największymi polskimi poetami, z którymi tłumacz się przyjaźnił: listy Czesława Miłosza, komplet materiałów związanych z przyznaniem Nagrody Nobla Wisławie Szymborskiej, zabawne pocztówki od Zbigniewa Herberta, fotografie z wieczorów autorskich z Tadeuszem Różewiczem i przedmioty osobiste, m.in. pulpit

translatorski z drewna mahoniowego, przy którym Karl Dedecius przez wiele lat pracował. Kanwą wystawy i punktem wyjścia do jej przestrzennej organizacji są wspomnienia Karla Dedeciusa, stanowiące podsumowanie jego działalności tłumacza i pokazujące jego losy na tle XX wieku, a także metafora życia człowieka jako księgi. Szczególna uwaga została poświęcona jego młodości spędzonej w wielokulturowej Łodzi, doświadczeniom wojennym i być może wynikającej właśnie z nich chęci bycia pośrednikiem między narodami dzięki tłumaczeniom literatury, a także związkom z wybitnymi poetami i innymi osobowościami ze świata kultury i polityki. Zostanie także pokazana działalność założonego przez Karla Dedeciusa Instytutu Niemiecko-Polskiego w Darmstadt i jego rola w relacjach polsko-niemieckich.

Ekspozycja ukazuje ogrom pracy Karla Dedeciusa włożony w przekłady i opracowania literatury polskiej w języku niemieckim. Zobaczyć go może już sama prezentacja monumentalnego efektu jego dwudziestoletnich wysiłków: 50-tomowej serii „Polnische Bibliothek” (Biblioteka Polska) obejmującej literaturę polską od średniowiecza po współczesność; a także 7-tomowej „Panorama der polnischen Literatur des 20. Jahrhunderts” („Panorama literatury polskiej XX wieku”). Na wystawie poruszone są także problemy transformacji jednego języka w inny i związane z tym warsztaty. Dopełnieniem ekspozycji są „przykazania” dla tłumaczy autorstwa Karla Dedeciusa, zawarte m.in. w eseju-wykładzie „Sztuka tłumaczenia”, a także udostępniony odbiorcom wybór tekstów – zarówno popularnonaukowych jak i specjalistycznych, których lektura umożliwi zwiększenie wiedzy na temat tego, czym jest tłumaczenie, i zawierających pogłębioną analizę tej czynności.

Karl Dedecius urodził się 20 maja 1921 roku w przedwojennej, jeszcze wielokulturowej Łodzi. Obecnie mieszka we Frankfurcie nad Menem. Jego łódzkie dzieciństwo i młodość zakończył wybuch drugiej wojny światowej. Życie w okupowanym mieście, a potem udział w bitwie o Stalingrad i gehenna obozów jenieckich stały się krańcowym doświadczeniem, prowadząc jednocześnie do krystalizacji zadań, jakie później przed sobą postawił. Jako tłumacz literatury stał się człowiekiem przekraczającym granice wyznaczane przez słowo.

Przetłumaczył na język niemiecki ponad trzy tysiące wierszy około trzystu polskich autorów z różnych epok. Jako jeden z pierwszych podjął się przybliżenia niemieckim czytelnikom współczesnej poezji polskiej takich autorów jak Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert, Tadeusz Różewicz, Stanisław Jerzy Lec i Wisława Szymborska.

Oprowadzanie kuratorskie po wystawie odbędzie się w czwartek, 21 maja o godz. 17.00

Wstęp wolny

Oprócz wystawy muzeum zaplanowało działania dodatkowe: międzynarodowy panel dyskusyjny (21-22.05.2015) z udziałem tłumaczy i poetów z Białorusi, Ukrainy, Rosji, Niemiec i Polski na temat roli tłumacza we współczesnej Europie; warsztaty (06-08.2015) w przestrzeni publicznej dla mieszkańców Łodzi, miasta o wielokulturowej tradycji, dotyczące takich zagadnień jak: Pamięć, Dom, Ojczyzna, Granica; warsztaty „Laboratorium przyszłości” (06.2015) z udziałem uczniów m.in. Gimnazjum im. K. Dedeciusa w Łodzi. Podsumowaniem projektu będzie jubileuszowa publikacja, której wydanie zaplanowane jest na grudzień 2015 r.

Program towarzyszący

21-22 maja 2015

Międzynarodowy panel dyskusyjny tłumaczy

W języku niemieckim „tłumaczyć” - „übersetzen” - to także przeprowadzić na drugą stronę, być pośrednikiem między kulturami. Mimo że słowa w różnych językach mają odmienne brzmienie, to już ukryte pod nimi znaczenia - mimo różnic wynikających z odmiennych historycznych uwarunkowań i narodowości - odsyłają do wspólnoty doświadczenia świata. W ten sposób pokonują granice i podziały geopolityczne, zbliżając ludzi do siebie. W ramach dwudniowego panelu dyskusyjnego spotkają się tłumacze i poeci z Białorusi, Niemiec, Polski, Rosji i Ukrainy, żeby porozmawiać na temat misji związanej z zawodem tłumacza, uwarunkowań jego pracy i roli, jaką odgrywa w procesie porozumienia w wielokulturowej Europie. Na podstawie ich doświadczeń postaramy się pokazać, w jaki sposób pracują tłumacze współcześnie. Odbędą się także wieczory autorskie zaproszonych twórców.

Uczestnicy:

Białoruś: Andriej Chadanowicz, Maryna Szoda

Niemcy: Bernhardt Hartmann, Renate Schmigdal

Polska: Leszek Engelking, Wojciech Górecki, Michał B. Jagiełło, Jerzy Jarniewicz, Sława Lisiecka, Michał Książek

Rosja: Nikita Kuznietsov, Anatol Niechaj

Ukraina: Hałyna Kruk, Ostap Sływynski.

Harmonogram panelu:

21 maja (czwartek), godz. 17.00 - 22.00

Muzeum Miasta Łodzi,

Kawiarnia Niebostan

Wstęp wolny

17.00 - 18.00 Orowadzanie kuratorskie po wystawie.

18.00 - 18.30 O sylwetce Karla Dedeciusa rozmawiają Renate Schmidgal (wieloletnia współpracowniczka Karla Dedeciusa i laureatka nagrody jego imienia) i Sława Lisiecka, wybitna tłumaczka literatury niemieckiej mieszkająca w Łodzi.

18.30 - 19.30 Panel I: Przepawy tłumaczy. (Merytoryczne i praktyczne uwarunkowania pracy tłumacza). Moderacja: Sława Lisiecka, Leszek Engelking (Sala Lustrzana).

19.30 - 20.30 Reportaż - medium, które przybliży inne kultury. Goście: Michał Książek (Wydawnictwo Czarne) i Wojciech Górecki. Prowadzenie: Maciej Robert (Kawiarnia MMŁ).

21.30 „Między Wyspami a Marsem”. Spotkanie z Jerzym Jarniewiczem i prezentacja Antologii „Poetki z Wysp” (zawierającej utwory Lavinii Greenlaw, Monizy Alvi, Jackie Kay, Gwyneth Lewis, Alice Oswald, Ruth Padel, Jo Shapcott i Rosemary Tonks) oraz prezentacja nowej książki poetyckiej Jerzego Jarniewicza „Woda na Marsie” i rozmowa z autorem. Prowadzenie: Przemysław Owczarek. (Kawiarnia Niebostan).

22 maja (piątek), godz. 18.00 - 21.00

Dom Literatury

Wstęp wolny

18.00 Panel II: Europa tłumaczy z sąsiedztwa. (Przekład tekstu jako przekład kultury?) Moderacja: Jerzy Jarniewicz.

20.00 - 21.00 Prezentacje poetyckie z Ukrainy i Białorusi oraz dyskusja o sytuacji w tym regionie Europy (Hałyna Kruk, Ostap Sływinski, Andriej Chadanowicz, Maryna Szoda).

13 czerwca (sobota), godz. 12.00-22.00

„Dom, ojczyzna, granica / Ślady i transformacje” - multidyscyplinarne warsztaty.

Dom urodzenia Karla Dedeciusa, ul. Wólczańska 146

Wstęp wolny

„Pierwszy świat składał się z wytapetowanego na ciemno mieszkania i z podwórka, naszego placu zabaw, szczelnie zamkniętego przez otaczające budynki. Rzadko które z sąsiednich podwórz mogło nam zaferować choćby niewielki trawnik” – tak wspominał Karl Dedecius najwcześniejszy okres swojego życia.

Część wydarzeń związanych z obchodami jego 95. rocznicy urodzin odbędzie się w domu w którym urodził się późniejszy wybitny tłumacz, przy ul. Wólczańskiej 146.

Znaczenie tego miejsca w historii Łodzi podkreślą projekcje materiałów dokumentalnych związanych z Karlem Dedeciuszem na fasadzie kamienicy. W wyniku konsultacji z mieszkańcami podwórza - tę „małą ojczyznę” - wspólnie poddamy transformacji za pośrednictwem roślin, a aby odnieść się do pamięci tego miejsca przeprowadzimy warsztaty plastyczne techniką *frottage*. Ta metoda, wymyślona w 1924 roku przez artystę Maxa Ernsta, sprawia, że struktura materii zostaje przeniesiona bezpośrednio na papier. Jedną z prac utrwalających ślady przeszłości (noszone m.in. przez chropowate powierzchnie ścian, drewnianych drzwi i innych miejsc podwórza) zostanie oprawiona i podarowana Karlowi Dedeciusowi. Zapraszamy też na wernisaż wszystkich stworzonych przez Łodzian prac i na grill.

Harmonogram:

12.00 - 15.00 Transformacja podwórza za pośrednictwem roślin. Koncepcja i prowadzenie: Łukasz Nowacki (Fundacja Transformacja).

16.00 - 18.00 Warsztaty plastyczne techniką *frottage* - przygotowanie „odcisków” domu Karla Dedeciusa w prezencie dla tłumacza. Koncepcja i prowadzenie: Urszula Sroczyńska, Beata Ścieglińska.

19.00 Wernisaż powstałych w czasie warsztatów prac + grill.

21.00 Projekcja filmu o Karlu Dedeciusie na fasadzie kamienicy, w której się urodził.

14 czerwca (niedziela), godz. 14.00

„Tłumaczenie miasta” - spacer po Łodzi dla obcokrajowców

Mówiąc o Łodzi dawnej, mówi się o Łodzi czterech kultur - tworzonej przez Polaków, Niemców, Żydów i Rosjan. Dzisiejsza wielokulturowość współczesnego miasta jest jednak dużo bardziej zróżnicowana. Karl Dedecius jako tłumacz poświęcił życie zbliżaniu do siebie kultur poprzez literaturę. Być może przyczynił się do tego również fakt, że zarówno jego życie jak i historia jego rodziny to historia migracji, wykorzenienia i zapuszczania nowych korzeni. Aby pomóc zadomowić się w Łodzi tym, którzy przybyli tu niedawno, a chcieli by lepiej poznać miasto, nauczyć się odczytywać historie zapisane w jego murach, odwiedzić miejsca związane z jego przeszłością i teraźniejszością, a także wyjść poza utarte szlaki - zapraszamy na spacer po Łodzi dla obcokrajowców. Spacer odbędzie się w języku angielskim.

Wstęp wolny.

27 sierpnia (czwartek), godz. 11.00

„Laboratorium języka” - warsztaty dla młodzieży

Muzeum Miasta Łodzi, ul. Ogrodowa 15

Gramatyki różnych języków to skomplikowane systemy, jednak jednocześnie słowa odsyłają zawsze do konkretnych doświadczeń. To umożliwia wzajemną komunikację i międzykulturowy dialog. W czasie warsztatów językowych skoncentrujemy się na obu tych aspektach języka. Obok części związanej z przekładem tekstu literackiego i źródłosłowem słów, zajmiemy się także dialogiem intuicyjnym, sprawdzając, czy języki mogą być całkowicie „obce”.

Dodatkowo w czerwcu Dział Edukacji Muzeum Miasta Łodzi przyjmuje zapisy na warsztaty dla grup szkolnych. Kontakt: n.krolikowska@muzeum-lodz.pl

29 sierpnia (sobota), godz. 11.30

Wycieczka rowerowa po Łodzi śladami Karla Dedeciusa

Wybitny tłumacz Karl Dedecius urodził się niemal 95 lat temu w wielokulturowej Łodzi. Jak wyglądało wtedy miasto, w jakich miejscach spędzało się czas wolny, gdzie znajdowało gimnazjum polskie, a gdzie niemieckie? W jakie kolejne miejsca przenosiła się rodzina Dedeciusów? W czasie wycieczki rowerowej śladami wybitnego tłumacza odwiedzimy wybrane miejsca związane z jego biografią, a zarazem z przeszłością miasta.

Wstęp wolny.

wrzesień 2015 - czerwiec 2016

„Niemiecka Biblioteka” - wykłady o literaturze niemieckojęzycznej (m.in. Thomas Bernhardt, Elfriede Jelinek, Herta Müller).

Nawiązując do „Biblioteki Polskiej” - monumentalnego wydawnictwa obejmującego 50 tomów, które Karl Dedecius stworzył, aby przybliżyć w kręgu niemieckojęzycznym literaturę polską - otwieramy cykl wykładów, które przybliżą polskim odbiorcom literaturę niemieckojęzyczną. Na comiesięcznych spotkaniach omówiona zostanie twórczość najważniejszych autorów z tego kręgu językowego i zarazem autorów trafnych diagnoz współczesności, takich jak Reiner Maria Rilke, Franz Kafka, Thomas Bernhardt, Elfriede Jelinek, czy Herta Müller.

Dodatkowych informacji udziela:

Marta Skłodowska, kurator projektu

42 254 90 94

m.sklodowska@muzeum-lodz.pl

Projekt zrealizowany przy wsparciu: Fundacji Roberta Boscha, Fundacji Współpracy Polsko - Niemieckiej, Miasta Łódź

Patronat honorowy nad projektem objęli: Rolf Nikiel - Ambasador Republiki Federalnej Niemiec w Polsce, Hanna Zdanowska - Prezydent Miasta Łodzi

Patroni medialni projektu: Arterie, Biuletyn TEPIS, e-kalejdoskop.pl, Kalejdoskop, Lingua Legis, Magazyn Literacki KSIĄŻKI, Między Oryginałem a Przekładem, plasterlodzki.pl, Tvp Łódź, Tygiel Kultury

Partnerzy projektu: Collegium Polonicum, Deutsches Polen Institut Darmstadt, Dom Literatury, Karl Dedecius Archiv, Katedra Badań Niemcoznawczych Uniwersytetu Łódzkiego, Publiczne Gimnazjum nr 43 im. Karla Dedeciusa w Łodzi, Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą